

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

1 Basilicæ juri subduntur pontificali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

sancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat iudican-
di: neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Si-
quidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum
est, ab illa autem nemo est appellare permissus. ¶ Sed
nec illa praterimus, quod Apostolica sedes sine ulla sy-
nodo præcedente, & solvendi, quos synodus iniquè da-
mnaverat, & damnandi, nulla existente synodo, quos o-
portuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro suo
principatu, quem beatus Petrus Apostolus Domini voce
& tenuit semper, & tenebit.

¶ Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epistola Go-
lasi ad Episcopos per Dardaniam: sed non eodem ordine compo-
sita. Caput autem sequens, in quo multa huius ipsius capitis verba
continentur, in eadem epistola eodem proprio modo habentur. Ubi
fieri potest, ut ex alia epistola caput hoc sumptum sit, quia non exierit
Gratianus hæc alia tanquam diversa capitula referat, quod a-
liud antiquiores etiam collectoris distincta repperit. In epistola
etiam Nicolai ad Episcopos Gallie, quæ nuper est impressa in ap-
pendice bibliotheca, hæc citatur ex Gelasio.

C. XVIII. ¶ De eodem.

Idem Episcopos per Dardaniam constituitur.
¶ Omnia per mundum novit ecclesia, quoniam quo-
rumlibet sententiis ligata pontificum, sedes beati Pe-
tri & Apostolica auctoritate omnia, quæ eis ablata
sunt, integerrime reddi præcipimus, si non vultis & vos,
& principes vestri a collegio nostro, & membris ecclesie
separari.

C. XIX. ¶ De eodem.

Item Sixtus Papa secundus Hispanorum Epi-
scopis epist. 2. c. 4.

¶ Fratres, quos timore terreno iniuste damnavistis,
scitote à nobis iuste esse restitutos: quibus ex sancti
Petri & Apostolica auctoritate omnia, quæ eis ablata
sunt, integerrime reddi præcipimus, si non vultis & vos,
& principes vestri a collegio nostro, & membris ecclesie
separari.

C. XX. ¶ Cuiuslibet ecclesie clericos Papa
volet ordinare.

Item Stephanus Episcopus Guallerto
Patriarcha.

Nunc vero iterato tibi scribimus, nolentes alicui-
us ecclesie privilegium infringere, licet Apostolica
prærogativa possumus de qualibet ecclesie clericum
ordinare: desine jam cuiuspiam zelo Cumenensis eccle-
siam anathemate protelare: quia si protelaveris, & eum
consecrare jam toties monitus non maturaveris, procul-
dubio ad nos veniens, consecratus abibit.

¶ Cumenensis] Sic etiam Anselmus, sed apud Avinionem ple-
nius. Desine jam cuiuspiam zelo ejectionem à clero, & ex-
pulsionem à populo Lintuardum Cumenensis ecclesie anathemate
protelare.

C. XXI. ¶ De eodem.

Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epistola,
cuius initium, Proposueramus.

¶ Per e principalem beatorum Apostolorum Petri &
Pauli, de qua supra partim exposuimus, potestatem,
jus habemus, non solum monachos, verum etiam quos-
libet clericos de quacunque diocesi, cum necesse fuerit,
ad nos convocare, atque ecclesiasticis exigentibus oppor-
tunitatibus invitare.

Sed aliud est, quod ex temeritate assentitur præsumptioni:
aliud quod ex necessitate geritur charitativè. Cum suffraganeus
Archiepiscoporum, subditis suis ad malum favere ceperit, atque
eorum correctiones, negligenter extiterint, tunc licet me-
ropolitani præter illorum voluntatem, & legando damnare, &
reconciliandos absolvere. Cum vero Episcopi zelo divina cha-
ritatis accensi, bono verbo & exemplo adsint, & meliorum vi-
tia aspera, inopinate redarguant, absque talium consilio non li-

a Anst. 2. c. 27. Poly. l. 1. tit. 1. Burch. l. 1. c. 192. Ivo par. 1. c. 247.
b Anst. 6. c. 31. Ivo p. 1. c. 21. c. sup. 1. qui Anst. lib. 1. c. 82. &
Ivo. 14.

cet metropolitanus in eorum parochia aliquid agere, vel desine
Unde in fine capituli Martini Papæ non simpliciter dicitur
[nihil agat] sed cum determinatione [nisi præsumptio a quo
mat absq. eorum consilio] ut ritum præsumptionis eadem
improbationem non officium charitativè. Sic & Apostolus, quæ
rubios vidit negligentes circa correctionem fornicatorum, sua
ritate illum damnavit. Ioannes vero, quia Episcopum Episto-
rum vidit parvum ad corrigenda vitia subditorum, sine episcopi
clericali b. illos corrigere noluit: sed illum tantum de eorum cor-
rectione admonuit.

CAUSA X.

Videtur laicus basilicam à se factam à diocesi
lege segregare querit: Episcopus ecclesiam cum
omni dote sua ad suam dispositionem pertinere con-
dit: tandem veniens Episcopus, & per parochia-
litibus conuincitur inde licet de sacris ecclesie
tanquam sibi debita usurpare contendit.

- 1. Modestissima queritur, an basilica cum omni dote sua ad Ep-
iscopos ordinari non pertinet.
- 2. Secundo, an res ecclesie cum Episcopi usurpare liceat.
- 3. Tertio, quid nimirum cathedrali à suis sacerdotibus exquiri
liceat.

QUESTIO I.

DE prima questione sic definitur in concilio
Vaticano, cap. 3.

C. I. ¶ Basilica, quæ consecratur, à diocesi
lege non segregatur.

¶ Si ex laicis quispiam à se factam basilicam consecratam
desiderat, nequaquam eam sub monasterii specie
congregatio non colligitur, à diocesana lege aucta
segregare.

¶ Colligitur] In concilio impresso, ac manifeste per-
tinet, vel regula ab Episcopo non constituitur.

C. II. ¶ Ecclesia cum dotibus suis in Episcopi
potestate consistit.

Item ex concilio Toletano 3. c. 19.

¶ Sic quidam contra omnem auctoritatem ecclesie
quas a edificaverint, postulant consecrare, ut diocesi
quam eidem ecclesie contulerint, censent ad Episcopi
ordinationem non pertinere. Quod factum taliter
præterito corrigatur, ut & in futuro, ne fiat, prohibetur:
sed omnia secundum constitutionem antiquam, ad Ep-
iscopos ordinationem, & potestatem pertinent.

¶ Taliter] Sic est in antiquioribus edictibus, & in
Vaticani conciliorum edictibus: sed in Colonensi, quæ in
rum editione, & in codice Lucensi Regio, & in concilio Moguntino
& Moguntino, & in Pannormia hoc modo, quod factum, &
præteritum displicet, & in futuro prohibetur.

C. III. ¶ Ecclesia, & omnia iura eorum ad ordi-
nationem Episcopi pertinent.

Item ex concilio secundo Cabilonensi.

¶ Decretum est, ut omnes ecclesie cum dotibus
suis, & decimis, & omnibus suis, in Episcopi po-
testate consistant, atque ad ordinationem suam semper
pertineant.

¶ Taliter] In vulgari sequitur, iuribus, quæ res eccle-
siarum collata manuscriptis. Apud Leonem, & Burchardum
est, omnibus suis rebus.

C. IV. ¶ Unaque parochia Episcopi potestate
regatur.

a supra ead. per singulas. i. sup. cum firmis. b. probatur. b. in
pra. Episcopi. c. Et in Varnacensis cap. 8. & 11. & in Moguntino
sub Arnulpho, cap. 4. d. vel canonum. In Trist. ca. 6. Burchardus
l. 2. c. 20. Ivo pag. cap. 23. Pannorm. lib. 1. c. 12. c. Burch. l. 2. c. 14.
Ivo p. 3. c. 21.

Item Leo Papa quartus, in epistola ad Episcopos Britannia, c. 2.

Regenda est unaquaque parochia subprovisione ac iurisdictione Episcopi, per sacerdotes, vel ceteros clericos, quos ipse cum Dei timore provident, cui iure pertinet, et circumire, ut sibi necessarium visum fuerit, ecclesiastica utilitate cogente.

C. V. ¶ Indicio & potestate Episcopi res ecclesiastica gubernentur.

Item ex concilio Antiocheno, c. 24.

Quæcumque res ecclesiarum sunt, convenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia providet, atque iudicat, gubernari & dispensari cum iudicio & potestate Episcopi, cui totius plebis animæ videntur esse commissæ.

¶ Quæcumque] Græcè significantis, τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἢ ἐκκλησιαστικῶν, ἢ ἐκκλησιαστικῶν, id est, rectè habet quæ ecclesiis sunt, ipsi ecclesiæ servari oportere.

C. VI. ¶ Episcoporum conditores in rebus ecclesiasticis nullam potestatem se habere cognoscant.

Item ex concilio Toletano 4. c. 23.

Overint b conditores basilicarum, in rebus, quas eisdem ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere: sed iuxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Auteianensi 1. c. 17.

De his, quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculis quicunque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta servantur, ut omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen, quæ aliarum accesserint, tertia pars fideliter Episcopi dederatur.

C. VIII. ¶ De his quæ in altario deferuntur, medietatem sibi vendites Episcopi.

Item ex eodem, c. 16.

Antiquos canones relegentes, priora statuta credimus renovanda: ut de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem sibi Episcopus vindicet, & medietatem sibi dispensandam secundum gradus clericus accipiat, tam de propriis prædiis, quam de omni commo-ditate in Episcoporum potestate durantiibus.

C. IX. ¶ De Episcopis, qui diocesim suam visitante continent, & ad redimendum mansiones, quæ visitantibus debentur, clericos cogunt.

Item ex concilio Toletano.

Elata est coram sancta synodo querimonia plebium, quod sint quidam Episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum suas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt ut mansiones, quibus in professione uti debeant, aliquo & pretio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infamia, negligentia, & avaritia, sanctæ synodo magno fuit horrore. Stauerunt itaque, ne quis ultra exerceat id cupiditatis ingenium, & ut sollicitiores sint Episcopi de suis gregibus visitandis.

¶ In libro manuscripto privilegiorum ecclesiæ Toletanæ refertur hoc, tanquam caput 15. quartæ concilii Toletani: sed in duobus ipsis exemplaribus ex Hispania missis, non habetur. Burchardus & Ivo citant ex concilio Triburienfi tempore Arnulphi Regis.

C. X. ¶ Annui vicibus ecclesia ab Episcopo visitetur.

Item ex concilio Tarracensisi, c. 8.

a 1192. præcipuus, Jex Can. Apost. 41. b Poly. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 103. Ivo p. 3. c. 215. Pamm. l. 2. c. 4. c. Poly. l. 3. tit. 11. Burch. l. 3. c. 196. Ivo p. 3. c. 202. Pamm. l. 2. c. 81. d al. Delata, Burch. l. 6. tit. 10 p. 5. c. 141. e al. alio.

Decernimus, a ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus ab Episcopo dioceses visitentur, & si qua fortè basilica fuerit reperta desinita, ordinatori i ejus reparari præcipiatur: quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipiantur ab Episcopis, novissus esse statutum.

1 ¶ Ordinatori] In exemplaribus concilii impressi, & manuscripti, apud Burchardum & Ivoem legitur, ordinatione ipsius: sed ob glossam non est mutatum. Reliqua vero ex istis dem sunt emendata. Burchardus autem, & Ivo addunt præterea in extremo, in principibus novimus statutum.

2 pars. Si autem Episcopus in validissime impeditus, dioceses suas per semetipsum visitare non poterit, visitationis officium committat alio.

C. XI. ¶ Invalentissime gravatus Episcopus, visitationis officium alio committat.

Unde in concilio Toletano quarto, c. 33. legitur.

Episcopum b per cunctas dioceses, parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquaque basilica interpretatione sui indigeat. Quod si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus id explere nequiverit, Presbyteros probabiles aut Diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparaciones, & ministrantium vitam inquirent.

3 pars. Visitantes autem Episcopi, quid a clericis suis exquirere debeant, & quid eos docere, in concilio Braecarensi secundo, cap. 1 sic statutum legitur.

C. XII. ¶ Quæ visitantes Episcopi a clericis suis exquirere debeant.

Placuit r omnibus Episcopis, ut per singulas ecclesias Episcopi, & per dioceses ambulantes primum discant clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in ecclesia peragant. Et, si rectè quidem invenerint, Deo gratias agant: im autem minime, docere debentignaros, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui canones jebent, ut ante viginti dies Baptismi, ad purgationem exorcismi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omnino a catechumeni symbolum, quod est [Credo in Deum Patrem omnipotentem] specialiter doceantur. Postquam ergo in his suos clericos discusserint, vel docuerint Episcopi, alia die, convocata plebe ipsius ecclesiæ, doceant illos, ut errores fugiant idolorum, vel diversa crimina, id est, homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera, & quod nolunt sibi fieri, alteri ne faciant, & ut credant resurrectionem omnium hominum, & diem judicii, in quo unusquisque secundum opera sua recepturus sit. Et sic postea Episcopus de ecclesia illa proficiatur ad aliam.

C. XIII. ¶ Oblationes ecclesiæ laici usurpare non licet.

Unde Hieronymus in epistola e ad Damasum Papam de oblationibus altaris.

4 Quorum elemosynas, & oblationes accipiunt, qua fronte præsumunt laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere, cum ipsi non debeant ex officio suo pro populo orare. Ob hoc, Papa gloriose, mittere oportet illos præsumptores in excommunicationem perpetuam, ut & ceteri metum habeant, & amplius hæc in ecclesia ne fiant.

1 ¶ Debent] In vulgatis, & in epistola impressa legitur,

a Burchardus l. 3. ca. 33. Ivo p. 3. c. 36. b Burch. l. 6. tit. 10 p. 5. c. 103. c Burchardus l. 6. tit. 10 p. 1. c. 75. & p. 3. cap. 191. De Conf. dist. 4. Ante viginti. d al. omnes. e Tomo 4. f Poly. l. 3. tit. 3.

iolent: sed in plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & Polycarpo, debent. Sic etiam Lupus in regula Monachorum ex Hieronymi scriptis collecta. c. de contemplatione, oratione, & lecturis; sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum elemosinas oblationesque recipiunt.

2 ¶ Ex officio suo] Hec absunt à plerisque, codicibus Gratiani, & epistola ipsa, & Polycarpo.

C. XIV. ¶ Minime auferantur à laicis oblationes altaribus, vel crucibus facta.

Item Calixtus Papa secundus 1.

Sancorum a Patrum canonibus consona sancientes, Oblationes de sacratissimo & reverentissimo altari beati Petri & Salvatoris, & sancta Mariæ rotundæ, aut aliis ecclesiarum altaribus sive crucibus, à laicis auferri penitus interdiximus, & sub districtione anathematis prohibemus: & ecclesias à laicis incastellari, aut in servitutem redigi auctoritate Apostolica prohibemus.

1 ¶ Secundus] Additum hoc est ex plerisque, vetustis. Neque vero primus esse potest, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum sancta Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phoca Imperatoris illud beata Mariæ, & omnibus sancta dicavit.

C. XV. ¶ Ecclesiarum oblationes sub laicorum dominio non detineantur.

Item Damasus Papa.

Hanc b consuetudinem, quæ contra sanctam ecclesiam catholicam augeri, & videtur, omnino interdiximus, ut nullo modo unquam oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus, qui quotidie Domino servire videntur, liceat comedere & bibere: quia in veteri testamento prohibuit d. Dominus panes sanctos comedere filiis Israël, nisi tantummodo Aaron, & filii ejus: qui panes longè erant ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur: quia illi sub umbra legis erant, qui verò modo, sub gratia Spiritus sancti, tota mundo Evangelico consensante, lucidiores esse videntur. Qua fronte, aut qua conscientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, ne dum pro aliis, Deo preces offerre: quia pravum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimētum animæ suæ, inferi, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur. Quia omnibus sanctis Patribus, nostrisque prioribus placuit hanc sanctionem fieri, & nos similiter in eisdem persistere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetuam damnationem noluerit persistere. Si quis verò contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum cæcæ vij. Patrum, qui in Nicæno concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cætero oblationes de sacris ecclesiis auferre molitus fuerit, sub anathematis vinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, fiat, fiat.

Præmissi auctoritatibus, ecclesia omnibus rebus suis ad Episcopi ordinationem pertinere monstrantur, & tam ecclesia, quam oblationes, & facultates earum, à laicorum dispositione probantur esse immunes.

QVÆSTIO II.

1 S Ed cum in Episcoporum potestate facultates ecclesie constituta esse dicantur, potestas dispensandi intelligenda est, non distrahendi, vel dilapidandi.

C. I. ¶ Res ecclesie aliquo modo Episcopi alienare non licet.

Unde in Agathensino concilio. c. 7.

legitur.

Casellas vel mancipiola ecclesie, Episcopi (sicut præfata canon præcipit auctoritas), vel vasa mi-

a Poly. l. 3. tit. 9. b Poly. ibid. c al. rogere. d 1. Reg. 21.

nisterii, quasi commendata fidei præposito, integro ecclesie jure possideant, id est, neque vendere, neque per quoscunque contractus res, unde pauperes vivunt, alienare præsumant 1.

1 ¶ Præsumant] In aliquo melioribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur 2. quod si necessitas, usque in finem (qui nunc habetur infra ead. ad finem Palæ hujusmodi) & si legit, quæ casum scripsit.

Codicis lib. 1. titulo de sacrosanctis ecclesiis, lege, [sanctum tenent.] Imp. Justinianus: [excepta videl. causa captivitat.]

C. II. ¶ De eodem.

Imp. Leo & Anthemius. A. A.

Ea a enim, quæ ad beatissimæ ecclesie jura pertinent, vel posthac fortè pervenerint, tanquam ipsam sacrosanctam, & religiosam ecclesiam, intacta convenit venerabiliter custodiri.

Constitutio nova.

Hoc b jus porrectum est: ad omnem venerabilem locum, omneque collegium, quod actio pia confirmat, ut nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuo servetur in his rebus immobilibus, quæ ab Imperiali domo predictis locis applicantur. In cæteris eatenus excipiunt, si debitum urgeat: ¶ Præterea e, si habeat superflua vasa, cum debitis sit, nec aliunde solvere valet, ne quid immobile alienetur; vel distrahatur, ea gestis habitis coram eo, cujus est loci ordinatio, integra, vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata cupilbet alii vendantur. Qui autem hac accepit contra d. hanc observationem, isdem pœnis subiaceat, quæ e in rebus immobilibus prodita sunt: si autem debitum ex mobilibus solvi non valet, primò res immobiles specialiter dentur pignori, quarum fructus creditor sibi reputet in sortem, quam in usuras, usque ad quartam centesimam. Quod si nolit creditor ita accipere, tunc ordinator domus apud eum, à quo ordinatur, habitis absque dispendio gestis, perret, (majore parte ibidem servitium consentiente) & debitum urgere si nec ex mobilibus solvi possit. Quo subsecuto, per viginti dies rem ecclesie venalem esse publice notum sit, ut plus offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliter enim res emptori non conceditur, & hoc infirmiter, nihil esse factum in ea res ad damnum divinæ domus. Emptore vero non invento, res æstimata districte creditor detur in solum, addita in pretio univèrsæ æstimationis decima parte, & antecedente consensu ordinatores & majoris partis ibidem servitium. Sit tamen ea res mediocri inter cæteras, inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere. ¶ Item b prædium propter onus fiscale inutile alienatur, gestis, ut supra, consensibus, eodem juramento præfatis: id est, quod alia de causa non alienatur, nisi, ut immunitas ejusdem venerandæ domus servetur. ¶ Sed & i permutare. Principi licet pro majori, meliore, vel æquali, si resp. hoc exposcit, & pragmatica forma super hoc præcedente. ¶ Rem sibi invicem rectè permutant cum utriusque indemnitate, eorum scilicet consensu interveniente, qui supra referuntur. 2 pars. ¶ Perpetua.

a tit. 1. l. 17. in 2. l. jubemus. ver. scientes. b ex tit. anthey. hoc jus Iulianus ante, constit. 7. c. 1. c. anthey. præterea. C. eo. 111. Iulianus constit. 100. 5. fin. d. al. extra. e. anthey. hoc jus. supra citat. f. al. existere. g. Auth. sequenti. h. 1. rem prædium. Auth. sed & permutare. Bur. l. 3. c. 107. l. 107. 2. ca. 107. i. Auth. sequenti. Iul. no. vell. 4. l. 107. part. 3. cap. 107. k. Auth. perpetua. quoque